

Anmeldelser

VÆRD AT VIDE OM FUGLE

Tommy Dybbro. 120 sider, 38 fotos, 11 tegninger, hft. Dansk Ornithologisk Forening, København, 1981. Pris kr. 68,50 hos DOF-Salg.

NYT FRA FUGLENES VERDEN

Tommy Dybbro. 112 sider, 44 fotos, hft. Dansk Ornithologisk Forening, København, 1983. Pris kr. 88,- hos DOF-Salg.

Med disse to bøger fortsætter Tommy Dybbro i skarpt trav sin produktion af letlæselige fuglebøger. Parallelt med flere udgivelser af tungere videnskabelig kaliber har TD gennem de seneste tolv år udgivet en række populært skrevne fuglebøger, der givetvis har udfyldt et behov på markedet. De to bøger, der her skal omtales under eet, rummer til sammen 76 besvarelser af fuglespørgsmål, som de har lydt i det naturvidenskabelige radioprogram Lexicon siden 1973.

DOF står som udgiver af bøgerne og kan absolut være resultatet bekendt. Som det angives i bøgernes forord, skal de hverken opfattes som fuglehåndbøger eller leksikale opslagsværker. Det er de afgjort heller ikke. Der er ingen klar disponering eller komposition af spørgsmålene, bortset fra at to indholdsbeslægtede spørgsmål undertiden optræder lige efter hinanden. Afsnittene kan således læses i tilfældig rækkefølge, eller man kan sammensætte sin egen »emnekrede« ud fra indholdsfortegnelsen. Nogle af spørgsmålene forekommer i øvrigt meget forenklede eller delvis misvisende. Hvad der glipper af præcision i spørgsmålsformuleringerne genvindes imidlertid i de efterfølgende svar, som hvert især, inkluderet illustration, fylder ca. tre sider. Næsten alle svar kommer omkring flere problemstillinger. Svære ord som økologi, habitat, selektion, betinget refleks o.s.v. forekommer ikke. Alligevel belyses disse og andre områder af fuglenes liv adskillige gange under forskellige indfaldsvinkler.

Svarene kan opdeles i følgende emner: 1. adfærd, 2. sanser, sang og stemmeapparat, 3. fysiologi, anatomi og fjerdragt, 4. æg, 5. levetid og dødsårsager, 6. levesteder, fordeling og talrigdom, 7. træk- og standfugle, 8. føde og fødesøgningsadfærd, 9. kurtisering og redebygning, 10. unger og yngelpleje, 11. systematik og nomenklatur, 12. beskrivelser af enkeltarter, 13. mennesket som trussel mod og hjælp for fuglene, 14. invasion, 15. tilpasninger til klima, fødemængde, ændrede levesteder, m.m.

De fleste af svarene ledsages af fotos og – i Værd at vide – af tegninger. Begge dele fungerer godt og supplerer på forskellig måde teksten. Således virker Jens Kirkebys tegninger af bl.a. stemmeapparat og æg i tværsnit klagørende, mens mange af fotografierne på én gang fortæller en lille historie og viser noget karakteristisk for en fugl, dens adfærd eller levested.

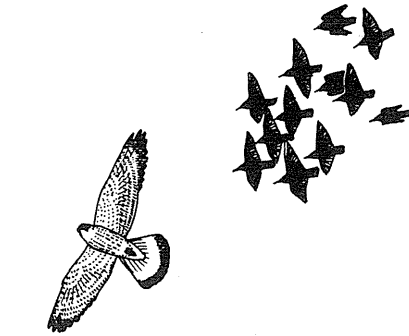

Illustration fra bogen.

Flere illustrationer er rene perler – ingen nævnt, ingen glemt.

De enkelte svar forener faglig kompetence og pædagogisk talent. Enkelte steder forekommer formuleringerne dog for upræcise. Det gælder visse beskrivelser af flok-, fødesøgnings- og yngelplejeadfærd samt betydningen af varselsskald: Opfører en fugl sig som den gør, når den varsler på grund af en høg, *for at* informere andre fugle om faren eller *med den effekt*, at der sker en informationsoverførsel om faren? Flere upræcise formuleringer antyder en bevidst hensigt hos fuglene, hvilket jo ikke er tilfældet. De nævnte adfærdformer er instinktive handlinger, der fungerer hensigtsmæssigt uden derfor at være udtryk for klogskab, fornuft eller bevidste formål. Fuglenes instinktprægede tilværelse suppleret af tillærte elementer gør TD i øvrigt udmærket rede for i adskillige svar.

De to bøger om fuglenes liv, som her foreligger, er af høj kvalitet. De bør finde vej både til mange alment natur- og fugleinteresserede og til naturformidlere, ikke kun lærere og pædagoger men også møde- og kursusledere.

Jon Bjørn Andersen

PESTICIDERNES INDFLYDELSE PÅ AGERLANDETS FUGLE

Henning Nøhr & Bo Klug-Andersen, Dansk Ornithologisk Forening. Et litteraturstudium. 132 sider, talrige illustrationer, stort format, hft. Miljøstyrelsen, 1983. Pris kr. 100,-.

Formålet med rapporten er at klarlægge den eksisterende viden om de problemer, der opstår ved brugen af pesticider (bekæmpelsesmidler) i landbrugsområder i forhold til fuglelivet. Rapporten er bygget op på grundlag af litteratursøgning. Først gennemgås den historiske udvikling for anvendelse af pesticider, så undersøgelsesmetoder og dernæst de mest anvendte

pesticider i Danmark og deres virkninger på agerlandets fugle.

I forbindelse med godkendelsen af pesticider er det vanskeligt at tage højde for eventuelle uønskede virkninger på den vilde fauna, og det er derfor værdifuldt at få opsummeret den viden, der findes om pesticidernes indflydelse, som det er blevet gjort i ovennævnte rapport.

Forfatterne har valgt at anvende nyere artikler fra ca. 1960. Dog har man undladt at benytte sig af de publikationer, som omhandler kvikksølv bl.a. i terrestriske fugle i årene 1965-74 fra de veterinær-medicinske institutter i Norge, Sverige og Finland. Det burde være umuligt at skrive om kvikksølv i fugle uden at gøre brug af Karl Borgs arbejde. Samtidig kan det undre, at Afdelingen for vildtsygdomme ikke er blevet kontakten i forbindelse med indhentning af oplysninger til belysning af pesticiders indflydelse på fugle. Ved hurtig gennemgang af vores artikelkartotek fandtes 25 artikler, som er relevante for emnet og som ikke er nævnt i rapporten.

Ved gennemgang af de 100 mest anvendte pesticider, d.v.s. midler, som anvendes i en mængde på over 1000 kg årligt, ses at der for 65 ikke er oplysninger om stoffets bivirkninger, hvilket kan tolkes som at der ikke er påvist bivirkninger, eller at man ikke kender de eventuelle effekter, og for de øvrige er der ved én eller ganske få undersøgelser fundet en eller flere egenskaber, som er uheldige for fugle. Herefter viser forfatterne et skema, som angiver, hvor mange af de anvendte pesticider i dansk landbrug, som er godt undersøgt og konkluderer, at kun 7% kommer under denne kategori. Det kunne være interessant at vide, hvem der mener at stofferne er godt undersøgt og hvilke kriterier, der ligger til grund herfor.

Under artsgennemgangen af fugle, som er tilknyttet danske landbrugsområder, nævnes det ikke, hvordan man definerer agerlandets fugle. Hvorfor er f.eks. Ringduen ikke nævnt, når den nævnes blandt de fugle, som er i nedgang. Det oplyses hvilke pesticider, der vides at have medført uønskede virkninger på arterne. Det havde også været nærliggende at anvende oplysninger fra Afdelingen for vildtsygdomme med hensyn til pesticidbetingede dødsårsager, da her er 50 års erfaringer i dødsårsager blandt vildt.

Ved først at gennemgå referencer om pesticiders kendte indflydelse på fugle og dernæst status for agerlandets fuglearter lykkes det forfatterne at give et tydeligt billede af den viden, man har herom i dag.

Og hvad er så pesticidernes indflydelse på agerlandets fugle? Rapporten fremhæver, at viden om pesticidernes direkte virkning er mangelfuld, at viden om den indirekte virkning (f.eks. mangel på føde) er yderst mangelfuld, og at de fleste af agerlandets fugle (Musvåge, Agerhøne, Vibe, Stormmåge, Ringdue, Sanglærke, Stær, Rødrygget Tornskade, Gråspurv, Tornirisk, Gulspruv og Bomlærke) er i tilbagegang.

Forfatterne mener, at der skal ske en holdningsændring, hvis vi vil gøre et forsøg på at følge med konsekvenserne af sprøjtningerne, idet de siger: »I frem-

tiden vil det sandsynligvis være rimeligt at satse på faste monitoringsprogrammer, der afspejler generelle tendenser i naturen og at handle ud fra evidente indikatorer. En konkret videnskabelig kortlægning af et problem er normalt for tids- og ressourcetrækkende, og når man endelig har perfekte beviser, er det umuligt at redde patienten«.

Det synes som om forfatterne har set skriften på væggen: Det havde efter min mening været ønskværdigt, om vi alle for mange år siden havde set samme skrift.

Det foreslås, at de problemer, som forårsages af pesticider, kan afhjælpes ved udbygning af tests, konsekvent politik inden for forbud mod for fugle giftige stoffer, oplysning til landmændene om de økologiske konsekvenser af pesticider samt økologiske feltundersøgelser af pesticidernes indvirkning på fugle. Som supplement synes jeg det kan være relevant at diskutere, om det er rimeligt at anvende et stort antal forsøgsdyr for hvert nyt pesticid, der skal markedsføres.

Rapporten indeholdt 33 referencer, som manglede i litteraturlisten; det blev dog senere reduceret til 3 ved udsendelse af et rettellesblad. Sådanne mangler er væsentlige, da det skrevne ofte vurderes ud fra kriterier om procedurer, som skal overholdes for at blive læseværdigt. Det er specielt vigtigt for en rapport af denne art, når der altid vil være kritikere, som kun anerkender undersøgelser, der har statistisk beviste resultater og som ikke accepterer prognoser, som stilles på mere eller mindre spinkle kendskaber til et stof eller blot iagttagelse af ændringer i faunaen.

Rapporten bør læses af alle, som er interesserede i at vide noget om de perspektiver pesticidanvendelse medfører for fuglelivet.

Kari Elvestad

Afdelingen for vildtsygdomme

Statens veterinære Serumlaboratorium

STRANDJÆGER

Kim Worm. Håndbog for jægere. 192 sider, 200 s/h fotos og tegninger, hft. Skarv, 1983. Pris kr. 114,-.

»Strandjæger« er sikkert en udmærket håndbog for jægere, men det er ikke meningen her at anmelde bogens jagttekniske kvaliteter; det er sikkert gjort væsentligt mere kompetent i jagtbladene. Derimod kunne det nok være relevant at se på bogens faglige niveau fra en fuglebeskyttelses synsvinkel, ikke mindst da forlaget hidtil har udmærket sig ved en lang række naturhistoriske publikationer af høj kvalitet. Forf. gør meget ud af at mane nuværende og kommende strandjægere til besindighed hvad angår etisk holdning til jagten, d.v.s. det oplevelsesmæssige, holdningen til jagt, overholdelse af jagtens skrevne og uskrevne love o.s.v. Ornitologerne undgår ikke de sædvanlige floskler om at vores argumenter er usaglige og ubegrundede, men samtidig siges det klart, at det stigende antal jægere nødvendigvis må føre til

øgede begrænsninger af hensyn til fuglene. Ja, men det er jo lige præcis vores hovedargument! I betragtning af at bogen er én lang hyldelse til pramjagt, er det mærkeligt, men alligevel opmuntrende, at forf. argumenterer for forbud mod motorbådsjagt i fjorde og vige. Det ville være endnu mere opmuntrende hvis forf. også kunne fremføre denne argumentation i bladet »Jagt og Fiskeri«, som han fungerer som journalist ved.

Man leder forgæves efter aktuelle jagtlige emner som blyhaglforgiftning og jagtens forstyrrende effekt, og et så vigtigt emne som vildtreservater nævnes heller ikke. Det er muligt at disse emner ikke hører hjemme i en traditionel jagthåndbog, men »Strandjæger« prætenderer ikke at være en traditionel jagthåndbog, og ikke mindst forlaget har her svigtet sin forpligtelse til at sikre en alsidig orientering om strandjagtens aktuelle problemer. Den manglende omtale af vigtigheden af vildtreservater er især beklagelig, da det i praksis har vist sig, at jægerne på trods af deres hyppige officielle understregning af vigtigheden af reservater, i praksis s.g.s. aldrig vil være med til oprettelse af nogen i »deres egne« områder.

Interessant er det specielt for undertegnede, at se hvor tit forf. påpeger at denne eller hin art hurtigt bliver meget sky og vagtsom efter beskydning, når man tænker på hvilken ophidselse argumentationen om jagede fugles og pattedyrs unaturlige skyhed medførte i jægerkredse i forbindelse med jagtdebatten.

Bogen er meget flot illustreret, men jeg kan ikke undlade at forarges over at forsidebilledet viser en skydepram med tre skudte Store Skalleslugere – samt at skalleslugerjagtens fortræffeligheder fremhæves i teksten. Den Store Skallesluger er en af vores mest truede ynglefugle og burde have været fredet for længst, i det mindste i de syd- og østdanske amter hvor den yngler.

Bogen er afgjort bedre end hvad vi er vant til at se på den front, men der er stadig langt igen før jægerne indrømmer, hvilke betydelige problemer deres aktiviteter medfører. Og forlaget har nok været lidt mere interesseret i et købestærkt marked end i at bidrage til en kritisk og nuanceret holdning til vores naturudnyttelse. Man må håbe at de kommende bøger i serien bliver endnu bedre.

Hans Meltofte

BOGEN OM GØGEUNGEN

Leo Novrup. 49 sider, 45 farvefotos, 11 s/h fotos, indb. Carlsen if, København, 1983. Pris kr. 85,00.

I otte somre har forfatteren sammen med en god ven tilbragt i alt 3.000 timer i sit lille teltskjul, opstillet ved forskellige rørsangerreder, for at aflure Gøgens hemmeligheder. Efter tålmodig venten og flere skuffelser og uheld (der næsten virker for opdagede) lykkedes det til sidst at nå hovedmålet, nemlig at forevige de få sekunder, det tager gøgehunnen at lægge sit æg i værtsfuglens rede.

Disse sjældne billeder af den æglæggende gøgehun hører naturligvis til de mere bemærkelsesværdige i bogen. Men den prydes også af mange andre plets-kud, og vi får i det hele taget en meget smuk og illustrativ billedreportage af Gøgeungens udvikling.

Om selve Gøgens biologi og levevis er der til gengæld ikke meget at hente. Det er mest forfatterens personlige oplevelser ved rederne, der præsenteres. Selv om de er nyttige, får vi for lidt at vide om de nyeste forskningsresultater på området. Forklaringen om tilpasningen af ægstørrelsen er direkte forkert, og i afsnittet om Gøgens parforhold benyttes udtrykket polygami hvor det retteligt skal være polygyni. Teksten skæmmes desuden lidt for ofte af antropomorfistiske vendinger som f.eks. »hannen bliver helt ellevild, når hunnen svarer med sin fnisen« (side 12), »Det er tydeligt at se, hvor glade begge Rørsangere er for reden« (side 25) og »Det blev en sorgens dag for Rørsangerhunden« (side 46). Selv om bogens målgruppe omfatter børn, er det upædagogisk med den lags i bestræbelserne på at gøre teksten levende.

Disse indvendinger rokker dog ikke ved den kendsgerning, at Novrup har skabt en smuk bog om Gøgen, hvis særprægede ynglebiologi gør fuglen til en ener i den danske fauna. Jeg kan trygt anbefale bogen til alle fuglevenner. Også selv om 75% af billederne er redofotos.

Tommy Dybbro

IDENTIFICATION GUIDE TO EUROPEAN PASSERINES

Lars Svensson. Tredie, reviderede og udvidede udgave. 312 sider, mange illustrationer, hft. Stockholm, 1984. Bogen kan købes gennem forfatteren, Sturegatan 60, S-114 36, Stockholm, Sverige. Pris Skr. 120 incl. porto.

Andenudgaven af »Identification Guide to European Passerines«, der udkom i 1975 (anmeldt i DOFT 70:77, 1976), blev hurtigt reference-værket, for (vel nok) alle i Nordeuropa, der beskæftiger sig med småfugleringmærkning og -bestemmelse. Og ikke uden grund – det var simpelthen den bedste og mest overskuelige guide til arts-, køns- og aldersbestemmelse af spurvefugle, der fandtes.

Fra midten af 70'erne skete et gevaldigt opsving i interessen for spurvefugle, og mangan ornitolog har siden brudt sit hoved for at finde nye bestemmelseskriterier.

Tredieudgaven af »Svensson« afspejler fornemt denne udvikling. Den er revideret og udvidet så meget, at der – med forfatterens egne ord – er tale om en næsten ny bog. Den er udvidet med 29 arter, ca. 20 racer og 150 nye tegninger, og omfatter nu 207 arter og omkring 50 racer, hvilket er langt de fleste af de spurvefuglearter (excl. de amerikanske), der kan træffes i Europa. De enkelte arters tekst er blevet revideret, ofte omfattende, og udvidet med en kort generel

beskrivelse. Eksempelvis er Bynkefugl blevet udvidet med hele **tø** sider.

Endvidere er der tilføjet de engelske og svenske navne under hver art, og artsrækkefølgen er nu efter Voous (1977). Bagest i bogen findes (som vanligt) en fyldig litteraturliste, nu på 12 sider.

Bogen er ialt udvidet med 128 sider, og omend den er blevet tykkere, er den holdt i samme handy format (nu i blåt omslag) som andenudgaven.

De irritationsmomenter (såsom manglende arter/racer, artsrækkefølgen, etc.), der opstod efter flere års flittig brug af andenudgaven, er nu fjernet med tredieudgaven, og jeg er (voldsomt) begejstret for bogen.

Jeg har (foreløbigt) kun eet kritikpunkt – omslaget er af samme kvalitet som de øvrige udgaver, og det holder erfaringsmæssigt ikke til længere tids brug i feltet.

Bogen er simpelthen uudværlig (også selv om man har andenudgaven) for enhver der interesserer sig for spurvefuglebestemmelse, og da forfatteren kun får trykningsudgifterne dækket, er den nærmest rørende billig – så anskaf den!

Peter Lyngs

OWLS OF EUROPE

Heimo Mikkola. 397 sider, 75 s/h fotos, 42 figurer, 69 tabeller, mange vignetter og kort, indb. T. & A.D. Poyser Ltd., Staffordshire, 1983. Pris £ 16,80.

Forfatteren, der er en meget anerkendt ugleforsker, har i denne bog samlet og bearbejdet den meget omfattende europæiske uglelitteratur. Bogen er inddelt i tre hovedafsnit. I første del gives en generel, men grundig beskrivelse af ugler. Anden del er helliget en artsgennemgang, og er så grundig, at tankerne ledes hen på en samling monografier over uglerne. Foruden de 13 europæiske arter omtales yderligere fire; nemlig Scops, Brown Fish, Hume's og African Marsh Owl; alle udbredt i lande nær Europa. For hver art er der beskrevet feltkendetegn, stemme, adfærd, føde, ynglebologi og til sidst udbredelse belyst ved bl.a. udbredelseskort for hele verden og et mere detaljeret for Europa, hvor pile markerer forekomster på de mindre øer.

Nogle meget instruktive farvetavler viser feltkendetegn hos de beskrevne arter, underarter og farvetyper såvel siddende som i flugt, hvor både over- og underside er vist. Blandt de mange oplysninger kan følgende nævnes: I Holland er Sløruglen gået katastrofalt tilbage; før 1963 ca. 2500 par mod kun ca. 300 par 1967-74. Dværghornuglen er udbredt mod nord op til Finlands grænse. Det gennemsnitlige territorium for Stor Hornugle i Sverige er en radius på 4-5 km fra reden. For mange lande er bestandsstørrelsen for adskillige arter opgivet. I Sverige skulle der være ca. 3000 par Slagugler og 35.000 par Perleugler (1976). I

Østtyskland yngler ca. 40-60 par Spurveugler (1974).

Tredie del beskriver økologiske relationer hos uglearterne; »Interspecific aggression« mellem ugler og rovfugle i Europa, fødevalg, uglebeskyttelse i de forskellige lande m.m. Herefter følger 69 tabeller med et væld af oplysninger bl.a. om fossil-fund, kropsdimensioner, rede, kuld størrelse, føde- og redevalg. Tabel 56 viser hvilke uglearter, der prederer på hinanden. Her er hele 12 uglearter endt som føde for Stor Hornugle, men oftest Skovhornugle og Natugle. Duehøgen er langt den største predator på uglerne, og blandt rovfuglene tager den oftest Tårnfalk.

»Owls of Europe« er en fremragende bog! Den økologisk og ynglebologisk interesserede ornitolog vil her kunne hente megen ny viden. Feltbeskrivelserne, farvetavlerne og udbredelseskortene er af uvurderlig hjælp for den, der vil opsøge arterne i udlandet. Bogen vil givet i mange år stå som en klassiker i europæisk ugleforskning, og vil være en vigtig reference fremover for alle ugleundersøgelser. Alene litteraturlisten med 819 kildeangivelser fortæller hvilket grundigt arbejde, der er gået forud for dette værks tilblivelse. Jeg kan varmt anbefale bogen.

Jørgen Terp Laursen

BIRDS OF PREY OF BRITAIN AND EUROPE

Ian Wallace. VIII + 88 sider, 43 farvetavler af Ian Willis, indb. Oxford University Press, 1983. Pris £ 6,95.

Dette er resultatet af et genbrugsprojekt, idet bogen er bygget over farvetavlerne i bind 2 af håndbogen »The Birds of the Western Palearctic« (anmeldt DOFT 75: 166-167, 1981). Udgiverne har fundet, at tavlerne burde ud til en større kreds af ornitologer, som ikke har villet investere i det store værk, og det kan man kun bifalde. Titlen er noget misvisende, da indholdet dækker samtlige vestpalæarktiske rovfugle, altså også nogle sydlige og østlige arter, man sjældent ser afbildet.

Tavlerne viser både siddende og flyvende fugle, begge køn og gamle såvel som unge. Willis er en af de bedste illustratører af flyvende rovfugle, i mange år ellers et sort kapitel i fuglemalernes historie, og gennemgående er de flyvende bedre end de siddende. Dog er han faldet for fristelsen til at overdrive forskelle på svære arter som f.eks. Stor og Lille Skrigørn, Slagfalk og Lannerfalk. Endvidere er hans rovfugle alt for farvestrålende, og mange arter er for lyse.

Teksten er i orden, informativ uden at være tyngt af mange tal. De mere grundige beskrivelser må søges i håndbogen (BWP). Tryk og papir er førsteklasses.

Feltbestemmelse af rovfugle er en vanskelig sag, hvilket ikke helt fremgår af denne bog. Men med denne lille advarsel til feltornitologisk interesserede købere kan jeg trygt anbefale bogen, som er et virkelig godt supplement til de eksisterende felthåndbøger.

Bent Pors Nielsen

ENJOYING ORNITHOLOGY

Ronald Hickling (ed.). A Celebration of Fifty Years of The British Trust for Ornithology 1933-1983. 296 sider, rigt illustreret, indb. T & A D Poyser, Calton, 1983. Pris £ 13,-.

I anledning af at den engelske forening for feltornitologer – British Trust for Ornithology (B.T.O.) – havde jubilæum i 1983, har direktøren sammen med en række ornitologer udgivet denne bog. B.T.O. er klubben for de aktive feltornitologer, der organiserer videnskabelige undersøgelser på felter, som kræver et samarbejde mellem amatørerne og den professionelt ansatte ornitolog.

Bogen er først og fremmest en status over Trustens enorme indsats gennem 50 år, for at få undersøgt Storbritanniens fugleliv. Den dokumenterer derved, hvorfor englænderne kender deres fugleliv bedre end næsten alle andre lande. Bogen består af en lang række artikler skrevet af folk der kender deres fagområde, idet disse bl.a. handler om:

- en oversigt over B.T.O.'s historie og videnskabelige projekter
- ringmærkning, kortlægningsoptællinger, atlasprojekt, lokalitetsregistrering
- baggrunden for ændringerne i den engelske fuglefauna
- fugletræk og andre bevægelser i fuglefaunaen
- de andre engelske søsterorganisationers arbejde
- fuglebeskyttelsesproblemer: forurening, landbrug og fugle, skovbrug og fugle, vådområdeproblemer, havfugle og måger.

Bogen afsluttes med nyttige tabeller over resultaterne af B.T.O.'s arbejde som f.eks. ringmærknings-gengangsprocenter, livslængde og dødsårsager hos ringmærkede fugle, væggtabeller, ynglefuglestatistikker m.v.

Det er ikke »tør« videnskabelig læsning, men inspirerende velskrevne kapitler, der kun har det minus – som jo ofte ses i den engelske litteratur – at der næsten ikke er nogen henvisninger til undersøgelser udenfor Storbritannien.

Bogen er særlig relevant for den, der interesserer sig for samspillet mellem amatørornitologerne og professionelle, idet den klart viser, at B.T.O.'s projektorienterede arbejde er tilrettelagt så det engagerer de mange engelske feltornitologer. DOF kunne lære af dette, og man kan ikke lade være at få den tanke, at det bliver spændende når DOF får lavet en lignende status.

Af ovenstående vil det forstås at bogen i høj grad kan anbefales – ikke mindst fordi den er en status over en betydningsfuld epoke i ornitologiens historie – fra en organisation som har været af afgørende betydning for, at feltornitologi er blevet anerkendt som en »ligeværdig videnskab«.

Lorenz Ferdinand

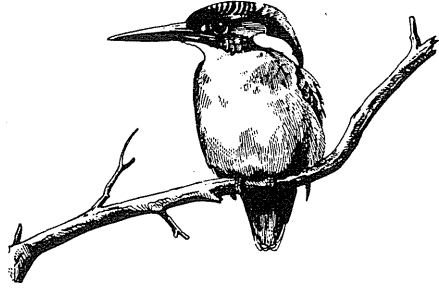

Illustration fra bogen.

BIRD MIGRATION

Chris Mead. 224 sider, rigt illustreret i sort/hvid og farve, indb. Country Life Books, 1983. Pris £ 9,95.

En udmærket men ikke særligt ophidsende bog om fugletræk. Den er traditionelt og logisk bygget op, startende med at fortælle om hvorfor fuglene trækker, og med en introduktion om fugletrækkets udforskning fra omtaler i bibelen til nyere britiske fortolkninger.

Generelt er bogen meget systematisk/faunistisk fixeret, hvad der bl.a. viser sig i bogens største kapitel om »Trækmønstre«. Her vises et væld af overskuelige kort over yngleområde, trækveje og vinterkvarter for alle mulige arter fra hele verden. Mead er ringmærknings-specialist, og disse kort er udmærkede og informative uden egentlige fejl eller mangler. Dog savner jeg den Grå Fluesnappers »trækvej« gennem Italien, ligesom Mead overser de Alerstamske visioner om et SØ-træk for Vindroslen. Mange af kortene viser specielt britiske trækfugle eller vinterkvarter/trækveje af kontinentale arter, hvis yderste højreflanke toucher Storbritannien. Det er så engelsk så engelsk, hvad der kulminerer i en figur med angivelse af forekomstområde for Fuglekongesangeren i Europa. Af uforklarlige årsager er også de ikke-britiske Nordsøkyst-regioner inkluderet heri, medens det svensk/finske boomområde er udeladt. Det ligger for langt fra Verdens navle. Og så ikke mere brok over det. Der er alligevel ikke noget at stille op.

Dernæst følger kapitler om fuglenes flugt, års- og døgnrytmer og orientering. Der er ikke revolutionerende tanker at finde her, men jeg kan godt lide en figur af duftgradient-navigation, der viser at Mead kan tænke selv og ikke blot føler sig kaldet til at bringe de etablerede opfattelser og eksempler til tvovs. Der findes en udmærket og overskuelig gennemgang med figurer af de britiske Gærdesangeres årscyklus. I en noget lignende gennemgang af den Islandske Ryles træk sker der ifølge Hans Mel blandt adskillige andre fejl det katastrofale, at fuglene sendes tilbage til Ellesmereland tværs over Grønland så tidligt som i april/maj. Hermed uddør bestanden ret brat på grund af kulde og fødemangel.

De sidste kapitler handler om fugletrækkets evolu-

tion, og om hvordan man studerer fugletrækket – og hvordan man som amatør kan se på fugletræk. Det er ganske udmærkede og informative kapitler.

I det hele taget er det en god bog, men den ligger for tæt op ad Alerstams superbe »Fågeflytning« til at jeg vil anbefale den til en dansk læser.

Jørgen Rabøl

DIE SCHAFSTELZE

Hartmut Dittberner & Winfried Dittberner. 187 sider, 76 figurer, 25 tabeller, hft. Die Neue Brehm-Bücherei 559. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt, 1984. Pris M 23,20.

Den Gule Vipstjert er emnet for en af de seneste monografier i den stadige strøm af udgivelser i serien Die Neue Brehm-Bücherei. Der er tale om udgivelse nr. 559 i rækken – en imponerende og enestående forlagsaktivitet.

Monografien omhandler først og fremmest nominatracen af Gul Vipstjert *Motacilla flava flava*, d.v.s. samme race som også træffes udbredt som yngletrækfugl her i landet. Kernen i fremstillingen er en præsentation af 15 års studier af bestandene i to østtyske yngleområder. På basis heraf gives en minutøs gennemgang under overskrifterne: Beskrivelse (dragt, størrelse, vægt, feltkendetegn og stemme), Adfærd (døgnrytme, fødesøgning, social-, territorial- og seksualadfærd m.v.), Økologi (biotop, føde, bestandsudvikling og -tæthed, fældning), Ynglebiologi (ankomst, parforhold, redested, kuld størrelse m.v.) og Trækforhold (fænologi, ringfund (incl. ringmærkningsdata for andre racer), overnatningspladser (incl. de afrikanske undersøgelser)).

En bog om den Gule Vipstjert, en af taxonomiens virkelige problembørn, må dog nødvendigvis også omhandle artens endog meget komplicerede raceforhold. Det gøres her i et klart og grundigt indledningsafsnit på ikke mindre en 53 sider. Den righoldige litteratur med forsøg på udredning af den komplicerede systematik gennemgås, og for samtlige racer er der sammenstillet oplysninger om racekarakterer, mål, det allernyeste om udbredelse, yngleforhold, træk m.v. Sidstnævnte gennemgang følger Vaurie (1959), der opregner 18 racer. Der forsøges altså ikke nogen nytolkning, men i stedet påpeges, at der mangler oplysninger om især adfærd og økologi for de fleste racer, førend en revision af systematikken bør foretages.

Bogen afsluttes med en 15 sider tætskrevet litteraturliste, der som vanligt ved tyske arbejder viser en forbilledlig grundighed, hvor f.eks. (næsten) al relevant skandinavisk litteratur er med.

Die Neue Brehm-Bücherei har tidligere været præget af rent teknisk dårlige produktioner. Denne udgivelse er stadig i en billig, hæftet produktion men upåklagelig i sit tryk m.v. En række stregtegninger i især adfærdsafsnittet er dog ikke gode, og burde være lavet bedre.

Bogen vil kunne give mange ideer til den, som arbejder med eller er interesseret i ynglebiologiske forhold hos en eller anden art, og hører du til dem, der rejser meget, er der her mulighed for at checke dine optegnelser med den nyeste viden. Måske har du informationer fra et af de steder, hvorfra der i øjeblikket mangler oplysninger?

Uffe Gjøøl Sørensen

A GUIDE TO BIRD-WATCHING IN MALLORCA

Eddie Watkinson. Anden udgave, 64 sider og 22 kortskitser, hft. J. G. Sanders, St. Anne, 1982. Pris £ 3,25.

Med anden udgave af ovennævnte bog foreligger en bekvem og nyttig fører, der burde være obligatorisk hos enhver, der begiver sig på fugletur til det eftertragtede turistmål. Den er lige anvendelig såvel for begyndere som for erfarne fuglefolk.

Bogens første 20 sider indeholder en masse praktiske råd og vink om, hvor på øen man bør bo, hvilke årstider der er bedst egnede, og hvad der kan anbefales medbragt i bagagen, i det hele taget en anvendelig bog i almen turist-øjemed.

Bogen indledes med et oversigtskort over øen med henvisninger til de enkelte lokaliteter. Her har indsnegget sig en alvorlig fejl, idet ikke en eneste sidetals-henvisning stemmer overens med det faktiske forhold. Vil man finde frem til de enkelte lokaliteter, må man enten blade frem eller søge at finde stedet ved hjælp af indexet.

Hver enkelt lokalitet er forsynet med en udmærket kortskitse med fremhævelse af stier og gode observationspladser. Den ledsagende tekst omfatter hvilke årstider og vejrforhold, der er mest velegnet for stedet, samt hvilke arter man kan forvente at se. Øens store fugle-seværdighed – Eleonorafalken – er ligefrem angivet med nøjagtigt ynglested, hvilket måske er lidt betænkeligt.

Bogen kan varmt anbefales til alle fuglekiggere, som begiver sig til Mallorca. Den fylder ikke meget i rygsækken og indeholder en masse gode oplysninger.

Erik Hansen

ZEE- EN KUSTVOGELS LANGS DE NEDERLANDSE KUST, 1974-79

Kees Camphuysen & Jelle van Dijk. 230 sider, talrige illustrationer, hft. Limosa vol. 56 nr. 3, 1983. Pris Dfl. 25,-.

For alle med interesse for hav- og kystfugletræk foreligger nu resultaterne af seks års trækobservationer langs Hollands kyst. På 15 lokaliteter fordelt langs hele kysten er der blevet observeret i næsten 20.000 timer (på Blåvandshuk observeredes i 10.000 timer 1963-77). Resultaterne præsenteres artsvis i diagram-

mer, som viser trækkende fugle pr. time hhv. mod »nord« og »syd« i syvdagesperioder på tre strækninger af den hollandske kyst; nemlig vadehavsoerne samt kysten nord og syd for Haarlem. Hver art behandles tillige i en tekst, hvor forekomsten beskrives og diskuteres i en lidt større sammenhæng. Der er dog ikke tale om nogen egentlig analyse, men en kort omtale af udbredelsesforhold, trækkets nærmere forløb, afhængighed af vejrforhold og største trækdage (f.eks. 1.979 Dværgmåger på to timer i november). Ialt behandles 69 arter af lommer, lappedykkere, stormfugle, skarver, ænder, vadefugle, kjøver, måger, terner og alkefugle, samt Sule og Knortegås. Til slut sammenlignes trækket med andre lokaliteter omkring Nordsøen (bl.a. Blåvand), og trækkets vejrfafhængighed diskuteres.

Rapporten er på hollandsk, (som med lidt øvelse faktisk godt kan tydes), men alle figur- og tabeltekster bringes også på engelsk og alle arter gennemgås i et ni siders engelsk summary. Mange fine fotos og stregtegninger bidrager til en smuk fremtoning. Rapporten, der er udgivet som et specielt nummer af Limosa (Hollands DOFT), kan bestilles hos Dr. Arie L. Spaans, Research Institute for Nature Management, Kemperbergerweg 67, NL-6816 RM Arnhem, Holland. Prisen omfatter forsendelse, men pengene skal ikke sendes i forvejen.

Hans Meltofte

DIE VÖGEL EUROPAS IM SYSTEM DER VÖGEL

H. E. Wolters. 70 sider, 2 kladogrammer, talrige vignetter, hft. BIOTROPIC Verlag, Baden-Baden, 1983. Pris DM 24,90.

En systematisk navneliste over Europas fugle, set i forhold til deres placering blandt alle verdens fugle. Forf. er vel nok vor tids mest udprægede »splitter« blandt fuglesystematikere, og hans system er for detaljeret til at have nogen praktisk betydning, men det kan nok sige en hel del om fuglenes systematik.

Bent Pors Nielsen

BIRDWATCHER'S YEARBOOK 1984

John E. Pemberton (ed.). 320 sider, enkelte illustrationer, hft. Buckingham Press, 1983. Pris £ 6,50.

Denne »fuglekiggerens årbog« er den fjerde i rækken. Meningen med disse udgivelser er at forsyne fuglekiggere med en aktuel håndbog, der på eet sted sammenfatter al den information, en aktiv fuglekigger har brug for i sine hobbyaktiviteter. Dog dækker årbøgerne ikke emner som feltkendetegn og fuglenes biologi. For at være helt å jour må man have de sidste 2-3 års årbøger, idet for eksempel visse typer adresse-lister kun bringes af og til. Årbogen er klart delt op i otte afsnit:

1) En række artikler med vidt forskellige emner som for eksempel vejrets indflydelse på fugletrækket og en kort oversigt over engelske fuglehabitater. Tilsvarende artikler i de foregående årbøger har været af lige så spredt karakter, men informationsmængden synes rimelig.

2) Quickreference-sider. Disse sider er et broget marked, men indeholder mange værdifulde oplysninger. Her er der tegninger af fuglens topografi med alle benævnelser, tidevandstabeller, regler for færdsel i naturen samt en nyttig ordliste, der forklarer mange af de fag- og slangudtryk, man støder på i ornitologien. En liste over engelske fuglehospitaler mangler heller ikke.

3) En liste over engelske reservater og fuglestationer med adresser og en kort omtale af hver.

4) En adresseliste over organisationsfolk og foreninger i de engelske »amter«.

5) Oversigt over nationale engelske naturorganisationer med kort omtale af deres arbejdsområde.

6) International adresseliste. Listen omfatter mange ornitologiske foreninger verden over med angivelse af deres tidsskrifter. Hvad med for eksempel adressen på Tasmaniens ornitologiske forening? Den finder man her . . .

7) Liste over fuglebøger og væsentlige fugleartikler udkommet i England i 1982.

8) Den engelske og irske fugleliste 1983.

Som man kan se, er meget af stoffet kun anvendeligt for engelske fuglekiggere, men danskere kan også have glæde af for eksempel afsnittene 2 og 6. Især er de mange forklaringer af specialudtryk brugbare, idet ingen danske orbøger har alle disse med.

Kunne man måske lave en tilsvarende årbog på dansk? Absolut nej! Dertil er kundeunderlaget for lille og vores sprog for lidt udbredt. Men vi kan bruge adskillige af de gode ideer årbøgerne indeholder. Tilsvarende stof kan bringes i Fugle og i den »Fuglekiggerens Håndbog«, vi alle mangler, og som bør komme inden for overskuelig tid. Lad os glæde os over, at et sådant årbogsprojekt kan køre i et andet land, og lad os så udnytte ideerne bag det i så mange sammenhænge som muligt.

Leif Schack-Nielsen

BIRDS OF NORTH AMERICA

Chandler S. Robbins, Bertel Bruun & Herbert Zim. Illustreret af Arthur Singer. Revideret og udvidet udgave. 360 sider. Golden Press, New York, 1983. Pris \$ 7,95 hft.; \$ 10,05 indb.

Siden 1966 er denne felthåndbog solgt i 4 mill. eksemplarer, en helt enestående salgssucces for en fuglebog, som tilmed har haft betydelig konkurrence på markedet. Når man kender bogen, forstår man hvorfor.

I denne reviderede og udvidede udgave har forf. rettet en del systematik og nomenklatur, som var forældet allerede i 1966. Dog er det fortsat uvant at se hejrer-storke placeret mellem hønsfugle og vadefugle. Også nogle amerikanske fuglenavne er lavet om. Desuden er adskillige farvetavler blevet forbedret; det gælder f.eks. mange vadefugle, visse alkefugle, isfugle, fluesnapper, kragefugle, mejser, fuglekonger m.v., alle 10 vireo-sangere, efterårsdragter af sangere, irisker og spurve. I næsten alle tilfælde er der tale om forbedringer af farverne. Nye tavler findes for sibiriske ryler, unge terner (ikke helt god), indførte papegøjer, sibiriske og mexikanske drosler, sibiriske pibere og sjældne finker.

Endnu mere omfattende er revisionerne af udbredelseskortene. En bedre teknik og en langt større viden om fuglenes udbredelse har udmøntet sig i nogle fremragende og nøjagtige kort, der viser både udbredelse og fænologi.

Af helt afgørende betydning for en felthåndbog er naturligvis illustrationerne, og her er Arthur Singer blandt de allerbedste. Selvfølgelig kan man finde fejl, men gennemgående er kvaliteten høj. Enkelte tegninger er helt i top, f.eks. er Den Kanadiske Lavskrige et lille mesterværk. De flyvende rovfugle er mindre vellykkede ligesom i alle tilsvarende bøger (men en amerikansk rovfugle-guide er på trapperne). Til gengæld er Singers flyvende måger fortræffelige.

Fuglestærmerne gengives ofte ved sonogrammer. Jeg har mine tvivl om det formålstjenlige i at vise sonogrammer i en felthåndbog; det er nok en tand for avanceret. Hvor mange mennesker er i stand til at »læse« et sonogram?

Jeg har kun set den hæftede version af bogen. Den virker imidlertid meget solid og skal ifølge forlaget have fået en ny, stærk lim i ryggen. Selv om dollaren er dyr, er prisen så rimelig, at man ikke bør tøve et øjeblik med at anskaffe sig denne, allerede klassiske, bog, hvis man agter sig til Nordamerika.

Bent Pors Nielsen

PS! En tilsvarende, om muligt endnu bedre felthåndbog over Nordamerikas fugle, udgivet af National Geographical Society, kan desværre ikke anmeldes, da det tilsendte eksemplar blev stjålet fra foreningens sekretariat allerede inden det var sendt ud til anmelderen.

PROCEEDINGS

OF THE SECOND EUROPEAN WOODCOCK AND SNIPE WORKSHOP

H. Kalchreuter (ed.). 164 sider, 15 artikler med mange kort, figurer og tabeller, hft. International Waterfowl Research Bureau; Verlag Dieter Hoffman, 65 Mainz 41, BRD, 1983. Pris DM 19,80.

I marts 1982 blev det andet europæiske Skovsneppebakkasin symposium afholdt i Fordingbridge, England, og foredragene herfra foreligger nu trykt.

Indlæggene, der især omhandler Skovsneppen, kan deles op på fire hovedemner: 1) ynglebiologi, 2) føde og fouragering, 3) trækforhold, 4) jagt og udbytteanalyser. Og her er det specielt inden for det ynglebiologiske område, der er gjort nye landvindinger.

Skovsneppen har altid været omgærdet af mystik, idet den med sin tilbagetrukne og skjulte levevis har været yderst vanskelig at tilvejebringe konkret viden om. De fleste kender næsten kun Skovsneppen, når den pludselig fækser op fra skovbunden, eller når den om foråret på ynglepladserne knortende og pistende flyver rundt i skumringen.

De fleste af de hidtidige beskrivelser af Skovsneppens ynglebiologi har mere været baseret på teorier og formodninger end på egentlig viden. Den teknologiske udvikling har imidlertid gjort det muligt at fravriste Skovsneppen nogle af dens hemmeligheder. Således har engelske forskere ved hjælp af små radiosendere, der er påmonteret Skovsnepperne, gennem flere år studeret en ynglebestand på nærmeste hold. Og i andre undersøgelser har man fulgt overvintrende individer.

Det er ikke muligt her at omtale resultaterne i enkeltheder, men der er flere overraskelser, der bryder med de hidtidige opfattelser. F.eks. kan det nævnes, at hannen under sit »aftentræk« og »morgentræk« overflyver større områder (ofte mere end 100 ha) i søgen efter en hun. Når han har fundet én, der er parringsvillig, slår han sig ned hos hende og bliver der til hun har lagt æg og begyndt at ruge, formodentlig for at sikre sig, at han er den eneste, hun parrer sig med. Herefter forlader den hunnen, og genoptager sine flyvninger for at finde en ny mage. Op til fire forskellige hunner har samme han haft.

Meget andet om yngleadfærd og -biologi er spændende læsning, det gælder også Skovsneppens fourageringsstrategi døgnet igennem på forskellige årstider. Træk- og overvintringsforhold er beskrevet, ligesom der kan hentes oplysning om jagtudbyttets geografiske fordeling og aldersmæssige sammensætning i forskellige lande. Det skønnes, at det årlige jagtudbytte af Skovsnepper i Europa er 3,7 mill., og at den samlede efterårsbestand ligger et sted mellem 15 og 37 mill. individer.

Ib Clausager

red.

THE RETURN OF THE SEA EAGLE

John A. Love. 227 sider, 30 s/h fotografier, talrige vignetter (tegnet af forfatteren selv), figurer m.v., indb. Cambridge University Press, Cambridge, 1983. Pris £ 15,00.

Ud fra titlen til denne bog skulle man tro, at dette var bogen, der i alle detaljer beskriver det engelske Nature Conservancy Council's udsætningsprojekt af Havørn på den skotske ø Rhum. Men kun tre af bogens ti kapitler omhandler det egentlige projekt, mens de syv andre bl.a. gennemgår Havørnens systematik, udbredelse, ynglebologi, fødevalg, forfølgelse og bestandsnedgang, herunder giftproblematikken, og beskyttelse. Det betyder dog ikke, at denne med interesse ventede bog er en skuffelse, tværtimod, omend den indholdsmæssigt er noget oppustet. Dels er kapitlerne om selve udsætningsprojektet spændende og informativ læsning (tidligere har man ikke rigtig vidst, hvad der egentlig foregik på Rhum), dels er de generelle kapitler om Havørnen godt skrevet og veldokumenterede.

Nyheder er der dog ikke så mange af, når man ser bort fra de rent engelske oplysninger om udsætningen og tidligere tiders forekomst. Meget har været beskrevet før, ikke mindst af Johan Willgoth og Björn Helander. Bogen er i øvrigt dediceret til bl.a. Willgoth.

Den primære baggrund for hele projektet er, at Havørnen blev udryddet som ynglefugl i England i 1916. Bogen gennemgår meget grundigt de mulige årsager til den markante bestandsnedgang frem til udryddelsen. Var årsagen klimaændring, tilgængeligheden af føde, konkurrence med andre arter (Kongeørn) eller forfølgelse fra færeholdere, skytter og ægsamlere m.v. Eksempelvis er der tilsyneladende en sammenhæng mellem på den ene side befolkningstilvækst og tilvæksten af får i de gamle yngleområder, og på den anden side nedgangen i bestanden.

Dette fører direkte over til den mere sekundære baggrund for projektet, nemlig at Havørnen i England er udryddet direkte ved menneskets forfølgelse, og ikke som en mere indirekte følge af menneskets aktivitet (f.eks. anvendelsen af pesticider). Holdningen i projektet har været, at siden der i Skotland findes meget store områder, som i det store hele i dag ikke er belastet på anden måde end ved menneskets blotte eksistens, så må mennesket bære sit ansvar og drage omsorg for, at Havørnen igen kan være en del af disse områders fauna. Sagt på en anden måde: Miljøet er her så forholdsvist rent, at dette ikke i sig selv (har været eller) bliver en begrænsende faktor for Havørnen.

Rovfuglehadet lever dog fortsat i bedste velgående. Hvert år bliver der i England fundet talrige forgiftede Kongeørne, Røde Glenter m.fl. Det vidner rapporter fra RSPB alt for godt om. Og der er vel ikke noget sted som i England, hvor ægsamlere og falkonerer fortsat er en passion for virkelig mange mennesker. Alene i 1983 blev f.eks. over 70 Vandrefalkere plyndret af ægsamlere og falkonerer.

Af Loves bog fremgår, at to af de udsatte Havørne

allerede er fundet døde af udlagt gift, mens en tredje er død af årsager der også tyder på, at et og andet menneske har haft en finger med i spillet. Spørgsmålet er med andre ord, om Havørnens eksistensgrundlag i England uden for de lukkede reservater er til stede?

Ellers har projektet nået sit første mål, med tre yngleforsøg af Havørn på Rhum i 1983. Der blev lagt æg, men ingen unger kom på vingerne. Om det på længere sigt kan føre til en fast ynglebestand af Havørn (på andre lokaliteter end Rhum), vil kun fremtiden vise, men her kan Loves bog, hvor god den ellers er, ironisk nok måske vise sig som en bestandshæmmende faktor. Den nøje gennemgang af tidligere tiders ynglesteder for Havørnen skal, med mit kendskab til ægsamlere, nok vise sig som den bedste guide til at få et kuld engelske Havørneæg i sin skuffe.

DIE SEEDLER

Wolfgang Fischer. 192 sider, 58 s/h fotografier, talrige tegninger, figurer, kort m.v., en farvetavle, hft. Die Neue Brehm-Bücherei, 221. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt, 1982. Pris M 16,90.

Den 30. marts 1982 døde Wolfgang Fischer af et slagtilfælde. Han manglede kun at læse korrektur på denne tredje ombearbejdede udgave af »Die Seeadler«, der blev udgivet kort tid efter hans død. Første udgave udkom i 1959 og var på 139 sider.

Som så mange andre bind i denne tyske monografiserie, er også »Die Seeadler« præget af typisk tysk grundighed, omend bogen trods sin tredje udgave bærer præg af at være skrevet i 1959. Fischer har klart nok forsøgt at føre bogen litteraturmæssigt à jour, men dette er på en række områder ikke lykkedes. Eksempelvis er kapitlet om forfølgelse og beskyttelse tyndt og utilstrækkeligt, ikke mindst hvad angår gennemgangen af giftproblematikken, der også har haft stor indflydelse på de Havørnebestande Fischer var velbekendt med i DDR og Vesttyskland.

Ellers gennemgår bogen meget nøje Havørnens udbredelse og levevis. De europæiske bestandstal er nogenlunde ajourført i hvert tilfælde op til begyndelsen af 70'erne. »Handbuch der Vögel Mitteleuropas« anvendes i denne sammenhæng flittigt som kilde, og det giver begrænsninger eftersom rovfuglebindet udkom i 1971. For Grækenlands vedkommende citeres alene for Evros-deltaet en bestand på otte par. I dag regner man med en bestand i hele Grækenland på fire til seks par.

Oplysningerne for Danmark er heller ikke rigtige. Her har ikke ynglet to par de sidste par år, men kun et par. Påfaldende er det endvidere, at Havørnens historie i England gennemgås uden at nævne udsætningsprojekterne på Rhum.

Nyt i forhold til første-udgaven er, at alle de andre *Haliaeetus*-arter gennemgås i hvert sit kapitel. En ganske nøje gennemgang er det blevet til, taget i betragtning, at bogen handler om Havørnen. Paradoksalt

nok er tredieudgavens berettigelse måske netop disse kapitler, der for de mindre kendte arter giver en glimrende oversigt.

Billedmaterialet er af noget svingende kvalitet. Mange billeder var med allerede i 1959-udgaven og virker i dag forældede. Skægt er dog det »nye« billed side 111, når man sammenligner det med Frank Willes tilsvarende for den grønlandske Havørn. Det viser en Flodørn, der padler ind til land med sit bytte ved at bruge vingerne som årer.

Jørgen Bent Thomsen

SEIDENSCHWANZ, WASSERAMSEL, ZAUNKÖNIG U.A.

Hans Bub. Kennzeichen und Mauser europäischer Singvögel, 3. Teil. Neue Brehm-Bücherei 550. 200 sider, 72 s/h fotos, talrige illustrationer, hft. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt, 1984. Pris M 24,20.

Nu foreligger tredje bind af tyskeren Hans Bub's »Kennzeichen und Mauser europäischer Singvögel«. De to første bind i serien er kort anmeldt i DOFT 76: 167-168, 1982. Dette bind omhandler arts-, køns- og aldersbestemmelse af Silkehale, Vandstær, Gærdesmutte, jærnsprue, fuglekonger og sangere af slægterne *Hippolais* og *Phylloscopus*.

Omtalen af de enkelte arter og racer er udført med ægte tysk grundighed, og indeholder i komprimeret form en mængde information, særdeles detaljeret og – meget omfangsrigt. For eksempel behandles der på 80 sider 11 *Phylloscopus*-arter, med omtale af over 30 racer!

For hver art gennemgås den geografiske variation, artskendetegn, hale/vinge-index, racekendetegn, vingelængder, tolkning af vingemål, ynglebiologi, fældning, slægtsforhold, aldersbestemmelse, kranieforbe- ning og litteratur!

Udover den under hver art omtalte litteratur findes der bag i bindet 13 tætskrevne sider litteraturforteg- nelse.

Man bliver unægteligt imponeret over den enorme mængde information, der her er samlet, og selvom de er ret svært tilgængelige, må bindene stærkt anbefales, specielt som supplement til den nye udgave af »Svensson«. Dog ikke til feltbrug, men til bibliotekerne på ringmærkningsstationerne, og til andet godtfolk med en udvidet interesse i småfuglebestemmelse.

Peter Lyngs

SEASONAL MOVEMENTS OF SUMMER MIGRANTS

Nick Ridgford & Peter Findley. 84 sider, adskillige diagrammer, hft. BTO Guide 18, British Trust for Ornithology, Tring, 1981. Pris £ 1,75.

Formålet med denne BTO guide er at præsentere for- års- og efterårsrækkets forløb for nogle udvalgte arter

(38), der er »sommergæster« i Storbritannien. Hoved- vægten er lagt på småfugle.

I introduktionen gives en kort historisk redegørelse for trækforskningen på De britiske Øer, og materialets anvendelse og anvendelighed diskuteres.

Hos samtlige arter er observationsmaterialet samlet fra de ni vigtigste fuglestationer langs kysten fra Fair Isle østom til Calf of Man. Materialet er opstillet lo- garitmisk i søjlediagrammer i 10-dages perioder fra marts til november. Ekstremt tidlige og sene observa- tioner er stort set ikke medtaget, men findes i »BTO Guide to Early and Late Dates«, der kompletterer denne guide. For de talrigeste arter er der brugt mate- riale fra en 5-årig periode (1974-78), for de mere fåtal- lige en 10- eller 15-årig periode. For hver art er dia- grammerne fra de ni stationer ledsaget af en side tekst, hvor resultaterne diskuteres.

»Seasonal Movements of Summer Migrants« er spændende, hvis man er interesseret i de nordeuro- pæiske (små)fugles fænologi. Men nok mest fordi, det er det nemmest tilgængelige (og stort set eneste) ar- bejde af denne art. Personligt har jeg bl.a. svært ved at kaper den logaritmiske fremstilling af diagram- merne, og savner en lidt mere præcis tidsangivelse, f.eks. ved hjælp af mediandatoer for de enkelte fugle- stationer.

Peter Lyngs

Også modtaget:

Sven Blomqvist: Bibliography of the Genera *Calidris* and *Limicola*. 104 sider. Rapport fra Ottenby Fug- lestation nr. 3. Pris Skr. 45,-.

Sven Blomqvist: Bibliography of the Genus *Phalaro- pus*. 28 sider. Rapport fra Ottenby Fuglestation nr. 4. Pris Skr. 25,-.

To meget omfattende litteratursamlinger dækkende henholdsvis 1364 publikationer om ryler og Kærlø- ber, og 394 om svømmesnepper. Overordentligt nyttige for alle som arbejder seriøst med disse arts- grupper. Priserne indbefatter porto og ekspedition, og rapporterne bestilles ved at indsatte beløbet på postgiro 46 03 22 - 1, Ottenby fuglestations rap- portserie, Sverige, med angivelse af ønskede titler.

Alan H. Brush & George A. Clark, Jr. (eds): Perspec- tives in Ornithology. Essays presented for the Cen- tennial of The American Ornithologists' Union. 560 sider, indb. Cambridge University Press, 1983. Pris £ 20,00 eller \$ 29,95.

Festskrift udgivet i anledning af den amerikanske ornitologiske unions 100 års jubilæum i september 1983 (se andetsteds i bladet). Skriftet indeholder 13 lange oversigtsartikler over nogle af de væsentligste emner indenfor moderne ornitologi med efterføl- gende kommentarer af andre forfattere.

Paul Géroutet, Claude Guex & Michel Maire: Les Oi- seaux Nicheurs du Canton de Genève. 351 sider, talrige illustrationer, hft. Muséum de Genève, 1983. Pris ikke oplyst.

Atlasbog med angivelse af størrelseskategorier af antallene af ynglende par indenfor hvert kvadrat i Geneve-kantonen i Schweiz.